

2. Білецька І. Особистісні цінності як фундамент розвитку і становлення молодшого підлітка / І. Білецька // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 5. – С. 3-7.
3. Зарицька А. Ціннісні орієнтації учнівської молоді / А. Зарицька // Психолог. – 2011. – № 46-47. – С. 3-9.
4. Ковальчук А.І. Духовні цінності надійної молодшої людини / А.І. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gusnauka.com/18_APSN_2014/Psihologia/7_173216.doc.htm
5. Лещук Н.С. Психология рекламы / Н.С. Лещук // Прикладная психология и психоанализ. – 2001. – № 4. – С. 54-70.
6. Лещук Н.С. Рекламы как средства социализации и инкультурации: современный подход / Н.С. Лещук // Научный вестник МГТУ. Серия: История, философия, социология. – 2009. – № 142. – С. 144-149.
7. Мокшанцев Р.И. Психология рекламы: Учеб. пособие / Р.И. Мокшанцев / Науч. ред. М.В. Удальцова. — М.: ИНФРА-М; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2007. – 230 с.
8. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К. : Академвидав, 2003. – 360 с.
9. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 502 с.
10. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев]. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.

Бенцал О.

Науковий керівник – доц. Луштинська Л. П.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Багатство української мови на різні виражальні засоби дає змогу виразити емоції, відчуття та почуття. Численні слова-синоніми, антоніми, метафори роблять мову образною, гнучкою та експресивною. У ній виділяються стійкі сполуки слів-фразеологізми, що виражають думки й сподівання мовців, їх побут, історію, культуру. Головні ознаки фразеологізму – влучність, крилатість, дотепність, цілісність, відтворюваність.

Фразеологізми надають мовленню художнього звучання, лексичної й синтаксичної витонченості, довершеності, виразності, національного колориту.

Вони відображають тонкощі думок і почуттів.

Фразеологія розвивається досить активно. В українському мовознавстві з'явилось багато досліджень, у яких, зокрема, висвітлюються суттєві питання класифікації фразеологізмів, їхньої структури, семантики, стилістики, перспективи розвитку в мові.

Фразеологічний фонд мови завжди був цікавим для мовознавців. Цінні для становлення фразеологічної теорії спостереження знаходимо в працях М. В. Ломоносова, Ф. І. Буслаява, О.О. Потєбні, І. І. Срезневського, Ф. П. Фортунатова, О. О. Шахматова та інших видатних дослідників. На основі думок цих учених сучасні мовознавці (І.К.Білодід, П.Й.Горецький, М.А.Жовтобрюх, В.С.Вашенко, І.Г.Чередниченко, А.П.Коваль, Л.Г. Скрипник, Л.С.Паламарчук та інші) продовжили роботу над дослідженням фразеології.

Актуальність дослідження полягає в тому, щоб підвищити ефективність навчально-виховного процесу на уроках української мови, знайти засоби розвитку творчих здібностей молодших школярів, зокрема під час вивчення фразеологізмів, які здавна вважаються однією зі специфічних рис кожної мови. Збагачення активного словника учнів, удосконалення граматичної будови мовлення, оволодіння українським мовленнєвим етикетом значною мірою повинно здійснюватися засобами української фразеології.

Теоретичне осмислення психологічних, лінгводидактичних основ методики роботи над збагаченням мовлення учнів початкових класів українською фразеологією, узагальнення передового досвіду вчителів початкових класів підтвердили актуальність порушеної проблеми.

Спостереження над особливостями усного і писемного мовлення молодших школярів свідчать про обмежене вживання фразеологізмів. Це спричинила несистематичність фразеологічної роботи на уроках української мови в початкових класах.

Мета статті полягає, по-перше, у визначенні шляхів засвоєння учнями 1-4 класів фразеологічних одиниць, по-друге, у розробці ефективної системи роботи з фразеології на уроках української мови.

Розвиток творчих здібностей – це вміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвиток психічних процесів. Він включає і розвиток мислення – вміння узагальнювати, перетворювати знання в гнучкі системи, творчо аналізувати ситуацію.

Розвивати творчість – означає виховувати у дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні. Маленький учень добре вчиться лише тоді, коли він переживає успіх, хоча б невеликий.

Тому на кожному уроці можна ставити перед собою такі завдання:

- розвивати різні види пам'яті;
- формувати мовленнєві вміння, комунікативно-творчі здібності;
- розвивати уяву і фантазію;
- збагачувати знання школярів про природу, суспільне життя, трудову діяльність людей;
- розвивати творче мислення;
- розвивати увагу, спостережливість;
- запалити в дитячому серці вогник допитливості;

- пробуджувати інтерес до навчання, робити його цікавим, пізнавальним, розвивальним;
- навчити працювати з навчальною і дитячою книгою;
- виховувати національну самосвідомість, духовність.

Щоб сформулювати творчі здібності, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, зокрема того, який їй подобається найбільше, а потім – в усіх інших (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок, робота з геометричним матеріалом, експериментування тощо). Формуючи в учнів інтерес до будь-якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості [3].

Для вивчення фразеологізмів учнями початкової школи М.С. Вашуленко пропонує такі види вправ:

- а) відшукування фразеологізмів в тексті;
- б) з'ясування лексичного значення фразеологізму;
- в) відшукування фразеологізмів у словнику;
- г) знаходження і виправлення помилок у вживанні фразеологізмів;
- д) установлення синонімічних та антонімічних відношень між словами й фразеологізмами;
- е) з'ясування стилістичної ролі фразеологізмів у тексті [2, с. 169].

Пам'ятаючи про кінцеву мету роботи над фразеологізмами, ми вважаємо, що доцільно пропонувати молодшим школярами завдання на складання словосполучень, речень і зв'язних текстів, уведення сталих зворотів у діалоги й монологи. Наприклад:

Скласти текст за опорними словами. Якою може бути тема цього тексту? Доберіть заголовок до нього. Сформулюйте головну думку.

Братися до діла, як мокре горить, з усіх сил, засукавши рукава.

Придумати ситуацію, в якій доцільно використати сталі звороти: *робити з мухи слона, пекти раки.*

Скласти діалог, використавши прислів'я: *Не треба робити з мухи слова.*

Скласти гумористичне оповідання з такими зворотами: *зарубати на носі, сидіти склавши руки.*

Дібрати до кожного вислову з колонки праворуч відповідний синонім і записати поряд:

<i>пекти раків</i>	<i>втекти</i>
<i>не чути ні рук, ні ніг</i>	<i>червоніти від сорому</i>
<i>робити з мухи слона</i>	<i>стомитися</i>
<i>накивати п'ятами</i>	<i>перебільшувати</i>

Якими зворотами можна передати стан людини?

Пояснити значення кожного з прислів'їв: *серце не камінь, своїм очам не вірити, плутатись під ногами.*

Якими уявляються вам малюнки до таких сталих зворотів: *сидіти склавши руки, крутитися під ногами?*

Які сполучення зайві? Чому? *Бити байдики, теревені правити, намилити голову, купити книгу, темний ліс.*

О. Г. Коломійченко, враховуючи зміст та особливості роботи з молодшими школярами, виділяє такі види фразеологічних вправ:

«1. Вправи, що спрямовані на ознайомлення учнів зі значенням конкретних фразеологізмів (пошук та пояснення фразеологізмів у реченнях та текстах).

Вправи, спрямовані на засвоєння значення фразеологізмів (добирання синонімів із матеріалів для довідок та самостійно).

Вправи на групування фразеологізмів за синонімічними рядами.

Вправи, які допомагають ознайомити учнів із найпоширенішими виразами (вправи на добирання фразеологізмів з одним і тим самим стрижневим словом).

Вправи, що сприяють запам'ятовуванню значення фразеологізмів та розвитку вміння вводити їх у контекст (заміна виділених у тексті слів і словосполучень фразеологізмами із матеріалу для довідок або введення фразеологізмів замість крапок у речення).

Вправи, спрямовані на закріплення вміння практично використовувати сталі звороти у мовленні, вводити їх контекст (вправи на складання речень із фразеологізмами)» [1, с. 19-20].

Добір таких завдань на уроках української мови під час вивчення фразеологізмів спонукатиме учнів до розвитку мислення, а також надихатиме їх творити власні тексти зі сталими сполученнями слів.

Обсяг фразеологічного матеріалу, його характер, методичні прийоми роботи над ним визначає вчитель, зважаючи на вік дітей, рівень розвитку їхнього мислення й мовлення, життєвий досвід тощо. Корисно ознайомити молодших школярів із фразеологічним словником, навчити користуватися ним. Це дасть можливість поставити всю фразеологічну роботу на належний науковий рівень. Користуючись словником, учні тренуватимуться у знаходженні різних фразеологізмів, дізнаватимуться про їх семантику, самостійно контролюватимуть правильність уживання певного сталого виразу в чужому та власному мовленні.

Отже, різноманітні підходи до відбору вправ на вивчення та закріплення знань про фразеологізми для учнів початкової школи дають можливість виділити спільну рису – це спрямованість на розпізнання фразеологічної одиниці та вміння доречно застосовувати її у своєму мовленні. Такий підхід до вибору тренувальних завдань має на меті розвинути мовлення і творчість учня за допомогою використання усталених фраз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломійченко О. Г. Вивчення фразеологізмів у початковій школі / О. Г. Коломійченко // Початкове навчання та

виховання. – 2009. – № 26. – С. 19-20.

2. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Васьуленко. – К. Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
3. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі мовленнєвої діяльності // Електронний ресурс. – <http://472d7.jimcontent.com/download/version/>
4. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: посібн. для студ. філол. фак-тів вищ. навч. закл. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 400с.

Берега Ю.

Науковий керівник – проф. Кодлюк Я. П.

ПІДРУЧНИКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «ПРИРОДОЗНАВСТВО»: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасній початковій школі впевнено впроваджуються ідеї особистісно орієнтованого, розвивального навчання, основними ознаками якого вважають: зосередження на потребах учня, стимулювання розвитку і саморозвитку, турбота про емоційне благополуччя школярів, формування в учнів бажання і вміння вчитися [6, с. 39].

Важливим засобом реалізації поставлених завдань є освітня галузь «Природознавство». «Пріоритетною метою природничої освіти стає не тільки озброєння учнів певним обсягом сучасних природничих знань, умінь і навичок, а й розвиток особистості учня засобами кожного з природничих предметів, формування загальної культури, національної свідомості, високоморальної громадянської позиції тощо» [9, с. 91]. Необхідно зауважити, що природознавство – це предмет, який об'єднує знання з великої кількості предметів природничого циклу. Особливо це простежується у підручниках для початкової школи, оскільки вони відображають інтегрований навчальний курс [9, с. 92]. Ці книги мають свою історію, характеризуються певними знахідками і втратами, не врахування яких гальмує їх удосконалення.

З огляду на зазначене актуалізується проблема дослідження різних аспектів підручникотворення з природознавства в історичному вимірі, для того «щоб побачити, як історично розвивалося те, що ми бачимо тепер, яких поглядів дотримувались колись, у чому помилялися і як прагнення сучасності співвідносяться з поняттями і напрямками минулого» [3, с. 61].

Зауважимо, що сутність підручника, його структуру та функціональне забезпечення досліджували В. Бейлінсон, В. Безпалько, Д. Зуєв та ін.; психологічні основи побудови навчальної книги вивчали Н. Менчинська, Є. Перовський; теорію і практику підручника для початкової школи – Я. Кодлюк; використання навчальної книги у навчальному процесі – Ю. Бабанський, І. Лернер, О. Савченко; психологічні основи організації роботи з навчальною книгою – С. Бондаренко, Л. Концева, аналіз і оцінювання шкільних підручників – Н. Буринська, Б. Кошевська, А. Карабанов та ін.

Мета статті: розкрити тенденції підручникотворення з навчального предмета «Природознавство» для початкової школи.

Серед освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту початкової загальної освіти чільне місце займає «Природознавство». Метою цієї галузі є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики [2, с. 2].

Ця мета реалізується через такі змістові лінії: «Об'єкти природи», «Взаємозв'язки у природі», «Земля – планета Сонячної системи», «Україна на планеті Земля», «Рідний край», «Охорона і збереження природи», «Методи пізнання природи» [2, с. 14].

Початок історії природознавства як шкільного предмета тісно пов'язаний із розвитком самих природничих наук. Першим, хто звернув увагу на необхідність введення його до змісту навчальних програм, був Я. А. Коменський. Він вважав, що природничі науки мають посідати одне з перших місць після богослов'я. Для учнів материнської школи Я. А. Коменський створив першу читанку з природознавства «Видимий світ у малюнках» (1654), побудовану за принципом наочності [3, с. 61].

Розкриємо тенденції підручникотворення з природознавства для вітчизняної початкової школи. Періодизацію подаємо та доповнюємо на основі наукових пошуків Т. Васютиної [1].

Кінець XIX – початок XX століття. В цей час у галузі природознавчої освіти працювали: О. Я. Герд (1841–1888), який став засновником вітчизняної методики викладання природознавства; методисти Д. М. Кайгородов, В. В. Половцов, Л. В. Севрук; учений-методист І. І. Полянський, який створив підручник для школи «Про три царства природи» 1904 р. та «Методику початкового навчання» 1917 р.; професор К. П. Ягодовський (1877–1943), роботи якого були найбільш фундаментальними, зокрема перша книга «Практичні заняття з природознавства в початковій школі» 1916 р. Упродовж 20-ти років автором програм та підручників з природознавства був М. М. Скаткін. Він розробив принципи активізації пізнавальної діяльності учнів, організації позакласної роботи та інші [5].